№ 175 Հոկտեմբերի 3 (15) 1880 Հոկտեմբերի 3 (15) № 175

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվա՝ 6 ռուբլ
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են Մխիթարյան Խմբագրատան մէջ:

Ստորագրողներին դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“.

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հարկաւոր կը լինէր:—Ներքին տեսութիւն: Նամակ Լիքսանդրապոլից: Նամակ Դիլիջանից: Նամակ Կէրչից: Նամակ Խմբագրին: Նամակ Խմբագրին:—Արտաքին տեսութիւն: «Լուսոր» լրագրի թղթակցութիւնը: Ֆրանսիա: Զէր օգօրիա: «Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԿԸ ԼԻՆԷՐ

—

Թէ Ռուսաստանի այլ և այլ հայաբնակ քաղաքներից և թէ Կ. Պոլսից համակրական նամակներ ենք ստանում այն մեր առաջարկութեան առիթով, որ մենք մի քանի ժամանակ սրանից առաջ արեցինք, ասելով որ անհրաժեշտ կը լինէր հրատարակել այժմ ֆրանսերէն լեզուով մի թերթ, որի նպատակը լինէր ծանօթացնել Եւրոպային հայոց ազգի դրութեան, նրա թէ յատկութիւնների, թէ ժամանակից պահանջների հետ, նրա ազգային կեանքի հետ:

Մի քանի տեղերից մեզ առաջարկում են բաւական նշանաւոր գումարներ, որպէս զի մենք ինքներս յանձն առնէինք հրատարակել Թիֆլիսում մի այդ տեսակ ֆրանսերէն թերթ: Մեր ծանօթներից մինը զրում է մեզ մի մեծ քաղաքից, որ այնտեղ մի հարուստ պարոն կայ, որ վաղուց է արդէն դիտաւորութիւն ունէր նուիրել մի խոշոր գումար այդ տեսակ լրագիր հիմնելու համար, բայց որովհետև մինչև այժմ ոչ մի տեղ չէ աջողվել հիմնել ֆրանսերէն լեզուով հայոց օրգան, փողը դեռևս անգործադրելի է մնացել պարոնի ձեռքում:

Կ. Պոլսի մեր բարեկամները դրդում են մեզ ձեռնամուխ լինել այդ տեսակ հրատարակութեան, աչքի առջև ունենալով, մանաւանդ, այն հանգամանքը, որ Կ. Պոլսում հայոց օրգան չէ կարող աջողվել և տեղութիւն ունենալ: Բացի սրանից Թիւրքիայի մայրաքաղաքում հիմնվել է այժմ մի թիւրքաց պաշտօնական լրագիր ֆրանսերէն լեզուով «Օսմանլի» վերնագրով, որի նպատակն է ամեն միջոցներով հայոց ազգի անունը կոտրել Եւրոպայի աչքում:

Այժմ, մանաւանդ, երբ Թիւրքաց կառավարութիւնը արգելել է Հայաստան բառը արտասանել, երբ «Օսմանլի» պաշտօնական թերթը հերքում է, որ աշխարհիս երեսին Հայեր անունով մի ազգ լինէր, —այժմ, ասում ենք, անհրաժեշտ կը լինէր հակացնել Եւրոպային թէ ովքեր են հայերը, ինչ առանձնայատկութիւններ ունի այդ ազգը, ինչ է այդ ազգութեան բնաւորութիւնը, ինչ են նրա ձգտումները:

Հայերի վրա խօսելով թիւրքֆրանսիական թերթը հայերին ազգութիւն չէ անուանում, այլ կոչում է նրանց հայոց համայնք....

Եւ ճշմարիտ, Թիֆլիսը այժմ ամենայարմարաւոր տեղը կը լինէր ֆրանսերէն լեզուով մի հայոց օրգան հրատարակելու:

Բաւական կը լինէր այդ տեսակ թերթ շաբաթը մի անգամ, կամ մինչև իսկ ամիսը երկու անգամ հրատարակելու:

Մենք կրկնում ենք, որ մենք պատրաստ կը լինէինք յանձն առնել այդ տեսակ լրագրի հրատարակութիւնը, եթէ հայ հասարակութեան կողմից նիւթական քիչ թէ շատ օգնութիւն յուսալ կարողանայինք:

Հենց որ կը նկատենք գործի ընթացքից, որ հրատարակութիւնը կարող է աջողվել, մենք իսկոյն խնդրիքով կը դիմենք տեղական կառավարութեանը, որպէս զի մեզ թոյլ տրվի յիշեալ ֆրանսերէն թերթը Թիֆլիսում հիմնելու և մեր խմբագրութեամբ հրատարակելու:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻՑ

—

24 սեպտեմբերի

ԵՒԷ մի ակնարկ ձգենք Ալէքսանդրապոլի վաճառականների վրա, և համեմատենք նրանց այս տարվայ դրութիւնը անցեալ տարվայ դրութեան հետ, կարող ենք դրականապէս ասել, որ նրանք այս տարի ասելի վատ դրութեան մէջ են գտնվում քան թէ անցեալ տարի: Որովհետև անցեալ ձմեռվայ հրէշաւոր թանգութիւնը, տպառելով մեր գիւղացիների նիւթական միջոցը, նրանց այնպիսի դրութեան մէջ ձգեց, որ նրանցից մեծ մասը չուենենալով միջոցներ իրանց հաւար ցանք անելու հարկադրվեցան կիսով ցանք անել: Մեր գաւառում գտնվեցան ամբողջ գիւղեր, որոնք սերմնացու հացաստիներ չունենալով և չը կարողանալով էլ ուրիշից ձեռք բերել, հաւարեա թէ մնացին առանց վար ու ցանքի:

Իսկ կիսով ցանք անող գիւղացին էլ իր արտերը հնձելուց, կալսելուց յետոյ և ստացած արդիւնքը բաժանելուց յետոյ, այլ և իր արած պարտքերը վճարելուց յետոյ, մնացածը նրա ձմրան պէտքերի համար շատ սակաւ է, և գարնան էլ սերմնացու չէ մնում: Այժմ երևակայեցէք, եթէ այսպէս է փոքր ի շատ ցանք ունեցողի դրութիւնը, ապա ինչ կը լինի բոլորովին ցանք չունեցողները....

Իսկ մեր վաճառականների գործը ու առևտուրը, իմ խօսքը գլխաւորապէս մանուֆակտուրայի ապրանքով պարապողների վրա է, ըստ մեծի մասին այս դրութեան մէջ գտնվող գիւղացիների հետ է, որոնք մի կողմ թողնելով իրանց հացագործը և մերկութիւնը, սկսում են հաց ձեռք բերելու միջոցների վրա մտածել....

Որովհետև մեր խօսքը եղաւ վաճառականների վրա, ասելորդ չեմ համարում ընթերցողին ծանօթացնել նրանց մի քանի յատկանիշների հետ:

Այստեղի վաճառականները առհասարակ, շատ ժիր, գործունեայ, խորամանկ և ճարպիկ մարդիկ են Առևտրական լոյսը չը ծագած, նրանք վեր են կենում, վազում են կրպակները, բաց են անում, և այնտեղ թողնելով իրանց որդիներին կամ գործակատարներին, իրանք սկսում են այս և այն կողմը ընկնել, գեղեր որոնել, հարցնել անցորդ գիւղացուն, թէ նրան «ճոմու կտոր» հարկաւոր է, և եթէ գիւղացին յայտնեց, թէ այո, պէտք է «ճոմու կտոր» առնի. մեր վաճառականը բռնում է նրա օձիքից, և կամ կախ ընկելով թեից, այդպէս քարշ տալով բերում է նրան իր կրպակը, աշխատելով, որ իր ձեռք գցած որսը ուրիշները չը յայտնեն.. Այստեղ միմեանց ձեռքից գեղոր խլելու պատճառով շատ անգամ սանձարձակ են լինում.... Դարսում է գիւղացու առաջ նրա ուզած այս ու այն կտորը, և բաւական հարցաքննելուց յետոյ, հազիւ կարողանում է հաւանեցնել գիւղացուն: Ցեսոյ նրանք սկսում են սակարկել: Մեր գիւղացիները լաւ գիտենալով այստեղի վաճառականների իրարու մէջ ունեցած ատելութիւնը և նախանձը, որքան կարող են ապրանքը պակաս են գնահատում, վստահ լինելով, որ եթէ նա դուրս գայ այդ կրպակից և գնայ մէւս վաճառականի մօտ, անշուշտ կարող է իր ուզած գեղով ապրանք գտնել:

Այս տեսակ իրողութիւնը աչքի առջև ունենալով, մեր վաճառականը արդիւնին մի, կամ քառորդ կոպէկ աշխատանքով և գուցէ շատ անգամ էլ վնասով վաճառում է իր ապրանքը:

Իսկ երբ նրանք գործ չեն ունենում, նստում են իրանց կրպակի մօտ, բամբասում են սրան և նրան, երբեմն էլ ընկնում են խոր մտածութեան և մինչև անգամ հալիւցինացիայի մէջ: Այո, նրանք երբեմն երևակայում են այն բախտաւոր ժամանակները, երբ որ գնում էին Թաւրիզ կամ Թիֆլիս, բերում էին ապրանք, և օգտվելով գիւղացու միամտութիւնից, իրանց բերած ապրանքը վաճառում էին նրանց վրա, և մէկին-մէկ փող էին աշխատում:

Մեր վաճառականուհիները փոխանակ իրանց տնտեսական գործերով զբաղվելու, փոխանակ իրանց աղջիկներին և տղաներին կրթելու, աշխատում են այնպէս անել, որ իրանց վրա շատ շատ խօսեն քաղաքի մէջ: Իսկ այդ նպատակին հասնելու համար, հարկաւոր է միտք բարձր շրջանների մէջ ընկնել, հետևել նորաձևութեան, տարին մի քանի անգամ հրաւէր տարքել, և վերջապէս այնպէս շքեղ ապրել, որ ուրիշները միայն իրանցով հետաքրքրվեն:

Մեր վաճառականուհիները շատ և շատ շռայլ են. նրանց շռայլութիւնների մասին մի փոքրիկ գաղափար տալու համար, ասելորդ չեմ համարում նրանց հրաւէրներից մէկը նկարագրել:

Հրաւիրվում են 40 - 50 կանայք, սկսվում է կերուխումը, առաջ են գալիս 9 -10 տեսակ թանգագին շաքարլամներ, 6—7 տեսակ ընտիր քաղցրաւենիք, 4—5 տեսակ նոր և թարմ մրգեր, այսպէս ամեն բան իր կարգին: Հրաւիրուածները բացի իրանց կերած խմածից, տուն գնալու ժամանակը, ամեն մէկը պէտք է իր հետ տանի մատուցրածս երկու ֆունտ շաքարլամա.... Եթէ մի այսպիսի հրաւէրքը մանրամասնաբար հաշուելու լինես 200—300 ռուբլի նստում է մեր վաճառականի վրա:

Մինչդեռ նա բարեգործական նպատակի համար միայն մի քանի կոպէկ զոհելով բաւականանում է: Այդպիսի հրաւէրներում մասնակցողներ լինում են վաճառականների կանայքը միայն, որոնց մէջ առաջին տեղը բռնում են վարժուհիները, որոնք իրանց հառերով ուսումնարանների դաշտից քարոզում են հասարակութեանը հետևում մնալ շռայլութիւններից. մաքուր, բայց հասարակ կերպով հագնվել, ուշադրութիւն դարձնել որդւոց դաստիարակութեան վրա, և այլն:

Պատահում է հրաւէրքի մէջ մի որ և է բարեգործական նպատակով ստորագրութեան թերթ են բացանում և առաջարկում են հրաւիրուածներին ստորագրվել: Ստորագրվողների մէջ լինում են տիկիններ, որոնք մի քանի կոպէկ նուիրելով, իրանց քիթերի տակ մրթմրթում են ասելով. «Այս ինչ է, մեզ բերել են պատուելու, թէ պլպկելու....» Այո, նրանք այդպիսի դէպքերում մրթմրթում են, իսկ երբ որ բանը հասնի մարդ զարմացնելուն, նրանք չեն խնայում մէկ բուբլու տեղ, տասը ծախսել.... Հրաւիրված կանայքը տուն դառնալով պատմում են իրանց մարդկանցը իրանց տեսածը, դեռ մի բան էլ ավելացնում են իրանց ամուսիններին ասելով. «մենք ումից պակաս ենք, եկող շաբաթ պէտք է այնպիսի հրաւէրք սարքենք, որ բոլորին զարմացնենք:» Այսպէս մէկը միւսից օրինակ առնելով, աշխատում են շռայլութեամբ իրար գերազանցել:

Եթէ այսպէս շարունակվի, մի, երկու տարի չանցած Ալէքսանդրապոլի վաճառականներից շատերը բոլորովին կը մնանկանան....

Գ. Բաղրամեանց

ՆԱՄԱԿ ԴԻԼԻՋԱՆԻՑ

—

Սեպտեմբերի 21-ին

Դիլիջանի հայոց հասարակութիւնը հաւաքեց յոգուտ Հայաստանի սովատանջների 53 ռուբլ, որ աչս նուիրատուների ցուցակի հետ միասին ուղարկում եմ ձեզ, խնդրելով բարեհաճէք ստորագրողաց անունները տալել ձեր պատուական լրագրում 'ի մխիթարութիւն, իսկ փողը հասցնել ուր հարկն է:

Ա. Դ. Ռ. 3 ր., Արշակ Սիմէոնեանց 2 ր., Ա-թաբեգ Մէլիքէթեանց 1 ր., Թաչատուր Մատինեանց 1 ր., Իվան Մարտիրոսեանց 1 ր., Ստեփան Գալուստեանց 1 ր., Մկրտիչ Դաւթեանց 1 ր., Վարդեվան Աքոյեանց 1 ր., Մկրտիչ Ցէր-Աբ-